

Slik jeg ser det

Karine Nyborg
professor
Universitetet i Oslo

Twitter: @karine_nyborg

Hver torsdag i Aftenposten

Stephan S. Roach
økonom
Kina-ekspert

Elisabeth Holvik
sjeføkonom
Sparebank 1

Erling Røed Larsen
professor
Handelshøyskolen BI

Einar Lie
professor
Universitetet i Oslo

Bård Harstad
professor
Universitetet i Oslo

Klima. Nasjonal klimapolitikk handler om økonomi. Globalt er det mye vanskeligere.

Global dugnadsånd

FNs klimapanel har nylig lagt frem en rapport som bekrefter, med enda større sikkerhet enn før, at en menneskeskapt oppvarming av kloden er i full gang. Kraftige reduksjoner i klimagassutslippene haster – men vi er ikke i nærheten av å få det til.

Hvorfor skjer så lite? Forstår ikke politikerne alvoret?

Noen av dem gjør nok det. Men å ville løse klimaproblemet er noe helt annet enn å klare å løse det.

Etter tiår med samfunnsvitenskapelig forskning vet vi nå mye om hvordan en ambisiøs, nasjonal klimapolitikk kan realiseres. Vi har effektive virkemidler som kan gjøre jobben; flere av dem, som miljøavgifter og kvotehandel, er alt i bruk. Den dagen norske myndigheter har bestemt seg for at nasjonale utslipp skal beidelig ned, vil det skje. Å nå ambisiøse nasjonale klimamål er først og fremst et økonomisk spørsmål; det er ikke engang et spesielt komplisert et.

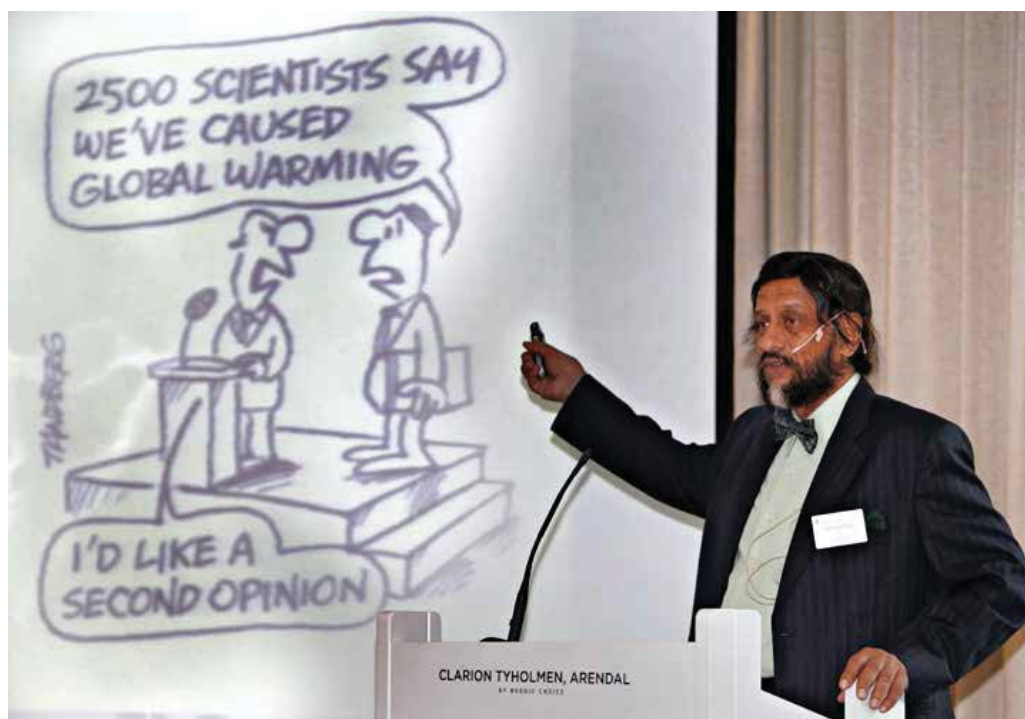
Men det er ikke dette som er hovedproblemet. For uansett hva et lite enkeltland som Norge gjør nasjonalt, kan det i en viss forstand hevdes å være meningsløst: Det monner så å si ingenting. Skal global temperaturøkning begrenses til et akseptabelt nivå, må effektivt, internasjonalt samarbeid til. Og det er dette vi ikke aner hvordan vi skal klare.

Også her finnes en omfattende forskningslitteratur. Økonomer og statsvitere har siden tidlig på nittitallet lett etter oppskrifter på virkningsfulle, stabile avtaler for begrensnings av globale klimagassutslipp. Jeg skal ikke påstå at forskerne har snudd hver stein, men et formidabelt antall ideer er blitt studert. Hovedkonklusjonen så langt er lite oppløftende, og reflekterer det vi har sett i faktiske internasjonale klimaforhandlinger: Vellykket samarbeid om utslippsreduksjoner er ekstremt vanskelig å få til.

Fangenes dilemma

Klimaproblemetets struktur ligner det som i spillteorien kalles fangenes dilemma: en situasjon der alle ville tjent på samarbeid, men der det likevel ikke lønner seg for den enkelte å bidra. Uansett hva de andre

«Skal global temperaturøkning begrenses til et akseptabelt nivå, må effektivt, internasjonalt samarbeid til»

FNs klimapanel har nylig lagt frem en rapport som bekrefter at menneskeskapt oppvarming av kloden er i full gang. Her er leder av FNs klimapanel og fredsprisvinner Dr. Rajendra Pachauri under Arendalsuka 2013. FOTO: MARTE CHRISTENSEN/NTB SCANPIX

gjør, er det mest lønnsomme å snike seg unna selv.

Forestill deg at du bor i en stor blokk der det elektriske anlegget er i ferd med å kollapse, fordi det ikke er dimensjonert for beboernes stadig økende strømbruk. Hvis blokken er organisert som et borettslag, kan styret innføre avgifts- eller rasjoneringsløsninger for strømbruket (hvis praktisk og juridisk mulig), eller oppgradere anlegget og sende regningen til beboerne via økt husleie. Men tenk deg at beboerne er uorganiserte selveiere, uten noe organ med makt til å bestemme over den enkelte beboer. Ville du da vært villig til å legge ut for nytt anlegg i håp om at de andre vil betale inn sin del? Ville du spart strøm hvis alle de andre gjorde det (da var din innsats kanskje ikke så viktig)? Ville du spart strøm hvis ingen andre gjorde det (da ville anlegget sikkert kollapse uansett)?

Avgifter eller utslippskvoter

Å nå nasjonale utslippsmål ligner situasjonen til det velorganiserte borettslaget. Løsningen kan bli dyr, men neppe spesielt vanskelig. Økonomisk teori har en rekke forslag til hvordan det kan gjøres, som avgifter eller utslippskvoter. Men denne løsningen monner ikke globalt.

Å nå globale utslippsmål ligner de uor-

organiserte selveierens problem. Og fordi ingen overnasjonal myndighet kan pålegge enkeltland løsninger mot deres vilje, kommer de økonomiske standardløsningene til kort på den globale arenaen.

Pessimisme

Så hva gjør vi? Det er ikke lett å svare på. Mitt inntrykk er at blant forskere som har spesialisert seg på disse spørsmålene, er en sterk pessimisme i ferd med å spre seg: De begynner rett og slett å tro at dette klarer vi ikke.

I små lokalsamfunn kan man av og til observere samarbeid som teoretisk burde hatt alle odds mot seg. Flere samfunnsforskere, som den nylig avdøde nobelprisvinneren Elinor Ostrom, har pekt på samfunn som håndterer sine «fangenes dilemma»-situasjoner helt utmerket – selv uten hjelp fra noen ytre, overordnet myndighet. Det kan dreie seg om å hindre overfiske, eller fordele tilgjengelige vannressurser; mange av disse systemene har virket godt i lang tid.

Den norske dugnadstradisjonen viser også at samarbeid tidvis lykkes, også når det ikke – i snever forstand – lønner seg å stille opp. Hvorfor stiller vi på dugnad? Først og fremst ønsker vi vel å ta vare på samholdet – forutsatt at det finnes et samhold å ta vare på, og at de andre også

stiller opp. En omfattende forskningslitteratur bekrefter nemlig at innsatsviljen svinner fort hen hvis vi føler at andre utnytter vår gode vilje.

God vilje og samhold

Kanskje er det her den nasjonale innsatsen kommer inn, selv om den isolert sett monner fint lite. Hvis det finnes en lignende dynamikk i klimaforhandlingene som i frivillig innsats på lokalplan, kan signaler om god vilje og ønske om samhold faktisk tenkes å bidra til å pense samtalen inn på et positivt spor.

Internasjonale klimaforhandlinger dreier seg om storpolitikk, ikke naboforhold. Selvsagt er det nesten latterlig naivt å snakke om dugnadsånd i storpolitikk. En forpliktende klimaavtale som løner seg for alle parter er da også langt å foretrekke fremfor en som er basert på velvilje og gode intensjoner. Problemet er at vi ennå ikke har funnet noen god oppskrift på den første typen avtale.

I mangel av bedre løsninger, kan det kanskje likevel være klokt å rette blikket mot alle eksemplene på umulig samarbeid som har vist seg mulig. Kanskje er det tross alt noe å lære der. Og i så fall kan det være det finnes håp, også, om at det er mulig å stanse den globale oppvarmingen.